

„TRANSPARENCY INTERNATIONAL“ LIETUVOS SKYRIAUS (TILS) SIŪLYMAI VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PLANUI

2025 m. sausio mėn. 17 d.

Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos Respublikos Seimas 2024 m. gruodžio 12 d. nutarimu Nr. XV-54 pritarė Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programai ir yra rengiamas programos nuostatų įgyvendinimo planas, „Transparency International“ Lietuvos skyrius (toliau – TILS) teikia **10 pasiūlymų Vyriausybės programos įgyvendinimo planui.**

1. Neatlygintinas registruose kaupiamų duomenų teikimas pilietinės visuomenės organizacijoms.

Pilietinės visuomenės organizacijoms, vykdančioms „visuomeninio sargo“ funkciją, suteikti tokią pačią teisę kaip ir žurnalistams neatlygintinai, atsižvelgiant į būtinumo ir proporcingumo (duomenų būtinybės tikslo ir apimties požiūriu) principus, gauti valstybės registruose kaupiamus viešus duomenis, tokius kaip, pavyzdžiui, VĮ Registrų centro tvarkomus duomenis, kaupiamus JAR, JADIS, NT registruose ir informacinėse sistemose.

2. Politikos ir sprendimų priėmimo skaidrumo didinimas.

Didinti politikos ir sprendimų priėmimo skaidrumą politikams viešinant visus savo susitikimus su (1) interesų grupėmis (asociacijomis, konfederacijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, paramos ir labdaros fondais ir kt.), (2) registruotais lobistais ir (3) susitikimus, kurių metu gaunami pasiūlymai, susiję su norminių teisės aktų priėmimu, pakeitimu ar panaikinimu savo oficialiose darbotvarkėse. Taip pat aiškiai nurodant, su kokios organizacijos atstovais, kur ir kada susitinkama, kokios jų pareigos, koks susitikimo tikslas ar tema bei aiškiai įvardinant, kokie klausimai aptariami susitikimo metu. Šiuos apibendrintus duomenis skelbti LR Seimo interneto svetainėje.

Susisteminti ir viešai skelbti visus teisės aktų svarstymo etapus ir juose dalyvavusius asmenis, visų pirma, ministerijų lygmenyje, sukuriant teisėkūros pėdsaką.

Reguliariai skelbti duomenis apie išduotus ilgalaikius ir trumpalaikius leidimus į Seimą.

3. Kokybiškas gyventojų į(si)traukimas į sprendimų priėmimą.

Stiprinti kokybišką gyventojų į(si)traukimą į sprendimų priėmimą išbandant bei tobulinant demokratinio ugdymo veiklas (dalyvaujamuosius biudžetus, piliečių asamblėjas ir kt.), sistemaiškai rinkti informaciją ir duomenis apie jų įgyvendinimą bei gerąsias praktikas.

4. Veiksmingesnė pranešėjų apsauga.

Užtikrinti tinkamus Pranešėjų apsaugos įstatymą įgyvendinančių institucijų pajėgumus (pvz., žmogiškieji, finansiniai ištekliai ir kt.). Sistemingai rinkti ir skelbti pirminius ir antrinius duomenis, kurie leistų pamatuoti ir lyginti pranešėjų apsaugos realų įgyvendinimą. Taip pat raginti viešojo bei privataus sektoriaus institucijas sukurti grįžtamajam ryšiui palankią organizacinę kultūrą – vadovui(-ei) aiškiai bei viešai deklaruoti vidines įstaigos vertybes, skatinti abipusį pasitikėjimą, sukurti vidinę pranešėjų apsaugos tvarką.

5. Viešinimo lėšų ir žiniasklaidos priemonių skaidrumo didinimas bei veiksmingesnė stebėseną.

Užtikrinti tinkamą viešinimo lėšų stebėseną – ministerijoms bei kitoms perkančiosioms organizacijoms reguliariai skelbti informaciją apie įvykdytus viešinimo bei informavimo paslaugų pirkimus savo interneto svetainėje atvirų duomenų formatu. Taip pat užtikrinti, kad visi viešinimo paslaugų pirkimai turėtų aiškius tikslus ir rodiklius, kurie leistų įvertinti, kaip veiksmingai naudojamos viešinimui skirtos lėšos, o skelbiamas užsakomasis turinys būtų aiškiai pažymėtas.

6. Didesnis gynybos sektoriaus skaidrumas.

Stiprinti su korupcija susijusių rizikų valdymą gynybos sektoriuje, ypatingą dėmesį skiriant karinių operacijų ir įsigijimų sritims, siekiant didinti šio sektoriaus atsparumą korupcijai.

7. Veiksmingesnė pinigų plovimo prevencija.

Stiprinti pajėgumus, skirtus tirti plataus masto finansinius tyrimus, kurie leistų vykdyti veiksmingą pinigų plovimo prevenciją FinTech, įskaitant ir kripto, sektoriuje. Užtikrinti tikslingą ir nuolatinį dalijimąsi duomenimis tarp už pinigų plovimo prevenciją šiuose sektoriuose atsakingų institucijų ir rinkos dalyvių, siekiant geriau suprasti pinigų plovimo mastą, susijusias rizikas ir geriau jas suvaldyti. Taip pat įmonėms bei asociacijoms prisiimti daugiau atsakomybės pinigų plovimo prevencijos srityje, stiprinant savo darbuotojų ir narių žinias bei gebėjimus atpažinti su pinigų plovimu susijusias rizikas.

Stiprinti galutinių naudos gavėjų registro (JANGIS) duomenų kokybę ir pateiktos informacijos verifikaciją. JANGIS duomenis skelbti viešai, neatlygintinai ir atvirų duomenų formatu.

8. Dirbtinio intelekto (DI) skaidrumo standarto įgyvendinimas Lietuvoje.

Susitarti dėl ir įgyvendinti dirbtinio intelekto (DI) skaidrumo standartą Lietuvoje. Dirbtinio intelekto skaidrumo standartas padėtų suprasti, kokiais tikslais ir kokius algoritminius įrankius naudoja viešojo sektoriaus institucijos. Kartu tai mažintų DI technologijų keliamas rizikas ir didintų jų suteikiamą naudą.

9. Jaunų žmonių įgalinimas dalyvauti sprendimų priėmimo procese.

Skatinti mokyklas ir aukštojo mokslo įstaigas imtis akademinį sąžiningumą bei pilietinį ir finansinį raštingumą stiprinančių iniciatyvų (pvz., išbandyti sąžiningumo pasižadėjimus, dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvas ir kt.), įtraukiant savo bendruomenės narius į šių priemonių kūrimą, periodiškai informuojant apie daromą pažangą arba jos stoką bei skiriant tam tikrą savo biudžeto dalį šioms iniciatyvoms.

10. Kyšininkavimo sveikatos sektoriuje pažabojimas.

Pažaboti kyšininkavimą sveikatos apsaugos sektoriuje, skatinant gydymo įstaigas siekti konkrečių ir pamatuojamų antikorupcinių tikslų, gerinant paslaugų kokybę bei renkant reprezentatyvius duomenis apie gydymo įstaigų veiklą, remiantis pacientų grįžtamuoju ryšiu. Taip pat investuoti į medikų psichosocialinės aplinkos ir profesinės gerovės stiprinimą.

Žemiau (3–13 psl.) pridedame išsamesnius pateiktų pasiūlymų pagrindimus, remiantis TILS ir kitų institucijų atliktų tyrimų duomenimis pagal Teisingumo ministerijos interneto puslapyje paskelbtą [formą](#).

„Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS)
(subjekto pavadinimas)

Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planui

Vyriausybės programos punktai, kuriuos įgyvendina veiksmas
432. Įgalinsime pilietinę visuomenę. Nevyriausybines organizacijos ir jų susivienijimai turi įgyti daugiau teisių sprendžiant savivaldos ar valstybinės svarbos klausimus. 80. Atversime ir įveiklinsime duomenis, įskaitant sveikatos duomenis, viešojo valdymo sprendimams priimti, taip siekdami didesnės tų sprendimų kokybės ir efektyvumo.
Veiksmo pavadinimas
Neatlygintinas registruose kaupiamų duomenų teikimas pilietinės visuomenės organizacijoms.
Veiksmo turinys
Pilietinės visuomenės organizacijoms (toliau – PVO), vykdančioms „visuomeninio sargo“ funkciją, suteikti tokią pačią teisę kaip ir žurnalistams neatlygintinai, atsižvelgiant į būtinumo ir proporcingumo (duomenų būtinybės tikslo ir apimties požiūriu) principus, gauti valstybės registruose kaupiamus viešus duomenis, tokius kaip, pavyzdžiui, VĮ Registrų centro tvarkomus duomenis, kaupiamus JAR, JADIS, NT registruose ir informacinėse sistemose.
Pasiūlymą pagrindžiantys argumentai
Lietuvoje laisva (nemokama) prieiga prie tam tikrų valstybės registrų ir jų duomenų šiuo metu suteikta tik žurnalistams. Tokia valstybės pozicija yra nenuosekli ir nesuteikia būtinų įrankių pilietinės visuomenės organizacijoms atlikti „visuomeninio sargo“ funkcijas. „Visuomeninio sargo“ (angl. public watchdog) funkcija mūsų visuomenėje yra svarbi siekiant stiprinti demokratiją, skaidrumą valstybės valdyme ir nacionalinį saugumą, ypač atsižvelgiant į dabartinę geopolitinę situaciją. Šiai funkcijai atlikti yra būtina laisva prieiga prie duomenų.   Demokratinėse valstybėse pilietinės visuomenės, viešosios politikos organizacijos ir įstaigos vaidina svarbų vaidmenį ginant viešąjį interesą – atlieka visuomenei svarbius tyrimus, analizes. Jų veikloje neatlygintina prieiga prie viešųjų duomenų sudaro galimybę rengti duomenimis grįstas įžvalgas ir rekomendacijas.   Pilietinės visuomenės organizacijos, veikdamos dėl visuomeninio intereso, dalyvauja viešųjų sprendimų priėmimo procesuose ir teikia siūlymus, valstybės institucijoms ir visuomenei suteikia atvirą, nemokamą prieigą prie savo tyrimų rezultatų, tačiau joms nesuteikiama neatlygintina prieiga prie VĮ Registrų centro duomenų. Kai kuriuos viešuosius duomenis organizacijos gali gauti iš atskirų šaltinių nemokamai (teikdamos užklausas atskiriems subjektams), tačiau tai reikalauja papildomų pilietinės visuomenės organizacijų ir viešojo sektoriaus įstaigų išteklių, nors VĮ Registrų centras tokius duomenis turi ir galėtų suteikti prieigą prie jų, mažindamas perteklines proceso sąnaudas. Dažnai PVO tiesiog negauna duomenų ir negali tinkamai atlikti savo funkcijų.

Nemokama prieiga prie Registrų centro duomenų paskatintų nevyriausybinės organizacijos, užsiimančias analitine veikla, aktyviau ginti viešąjį interesą, naudojant tikslesnius duomenis iš pirminių šaltinių, ir užtikrintų ekonomiškai racionalesnį kaštų panaudojimą.

Detalesnius TILS kartu su kitomis šešiomis pilietinės visuomenės organizacijomis pateiktus argumentus bei siūlomus priemogus prie duomenų modelius galite rasti [čia](#).

„Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS)
(subjekto pavadinimas)

Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planui

Vyriausybės programos punktai, kuriuos įgyvendina veiksmas
358. [...] Demokratiškos institucijų stiprinimas, korupcijos mažinimas, atsparumo išorės įtakoms didinimas yra saugumo ir gerovės pagrindas. 487. Valstybės ir savivaldybių įstaigose bus ugdoma organizacinė kultūra, kurioje nebūtų vietos korupcijai.
Veiksmo pavadinimas
Politikos ir sprendimų priėmimo skaidrumo didinimas.
Veiksmo turinys
Didinti politikos ir sprendimų priėmimo skaidrumą politikams viešinant visus savo susitikimus su (1) interesų grupėmis (asociacijomis, konfederacijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, paramos ir labdaros fondais ir kt.), (2) registruotais lobistais ir (3) susitikimus, kurių metu gaunami pasiūlymai, susiję su norminių teisės aktų priėmimu, pakeitimu ar panaikinimu savo oficialiose darbotvarkėse. Taip pat aiškiai nurodant, su kokios organizacijos atstovais, kur ir kada susitinkama, kokios jų pareigos, koks susitikimo tikslas ar tema bei aiškiai įvardinant, kokie klausimai aptariami susitikimo metu. Šiuos apibendrintus duomenis skelbti LR Seimo interneto svetainėje. Susisteminti ir viešai skelbti visus teisės aktų svarstymo etapus ir juose dalyvavusius asmenis, visų pirma, ministerijų lygmenyje, sukuriant teisėkūros pėdsaką. Reguliariai skelbti duomenis apie išduotus ilgalaikius ir trumpalaikius leidimus į Seimą.
Pasiūlymą pagrindžiantys argumentai
Naujausias lobistinės veiklos reguliavimas įnešė daugiau skaidrumo į teisėkūros procesą Lietuvoje. Kartu turime daugiau duomenų apie sprendimų priėmimą, jo skirtingus etapus ir jame dalyvaujančias interesų grupes (pvz., www.manoseimas.lt). Pavyzdžiui, TILS 2023 m. duomenimis, tik kas dešimtas politikas ar valstybės tarnautojas buvo viešai deklaravęs patirtą įtaką dėl konkrečių teisės aktų. Visgi, remiantis 2023–2024 m. Lietuvos korupcijos žemėlapiu duomenimis , beveik pusė gyventojų ir beveik vienas iš trijų apklaustų įmonių vadovų vis dar teigia, jog sprendimų priėmimas yra uždaras. Taip pat Vyriausybė, Seimas ir partijos išlieka tarp institucijų, kuriomis gyventojai pasitiki mažiausiai . Pasiūlymas taip pat remiasi įžvalgomis iš TILS atliktų tyrimų ir analizių: https://manoseimas.lt/about.php ir https://transparency.lt/lobistine-veikla-2023/

„Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS)
(subjekto pavadinimas)

Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planui

Vyriausybės programos punktai, kuriuos įgyvendina veiksmas
491. Skatinsime tokių įrankių, kaip vietos apklausa, gyventojų susirinkimai ir dalyvaujamas biudžetas, naudojimą bei svarstomosios demokratijos iniciatyvas. Šiam tikslui taip pat panaudosime elektroninio valdymo ir komunikacijos teikiamas galimybes.   505. Savivaldybėse realiais darbais skatinsime vietos gyventojų įsitraukimą į sprendimų priėmimą.   489. Plėtosime demokratijos inovacijas. Šiuolaikinės informacinės technologijos palengvina piliečių įsitraukimą į valstybės valdymą įvairiose procesų stadijose – nuo pasiūlymų teikimo iki dalyvavimo rinkimuose.   490. Turime diegti ir plėtoti elektroninės demokratijos įrankius – tai leistų į šalies valdymo reikalus labiau įtraukti toli nuo Lietuvos gyvenančius piliečius.
Veiksmo pavadinimas
Kokybiškas gyventojų į(si)traukimas į sprendimų priėmimą.
Veiksmo turinys
Stiprinti kokybišką gyventojų į(si)traukimą į sprendimų priėmimą išbandant bei tobulinant demokratinio ugdymo veiklas (dalyvaujamuosius biudžetus, piliečių asamblėjas ir kt.), sistemaiškai rinkti informaciją ir duomenis apie jų įgyvendinimą bei gerąsias praktikas.
Pasiūlymą pagrindžiantys argumentai
Naujausias savivaldybių skaidrumo tyrimas parodė, jog bendras skaidrumo lygis per beveik dešimtmetį išaugo pusantro karto. <u>2022 m.</u> savivaldybės surinko 85 balus iš 100, 2018 m. – 69 balus, 2014 m. – 56 balus. Beveik visos savivaldybės (57) skelbė apie galimybes gyventojams dalyvauti sprendimų priėmimo, viešosiose konsultacijose, dalyvaujamuosiuose biudžetuose.   <u>2024 metų</u> pabaigoje 9 iš 10 savivaldybių (52 iš 60) įgyvendino dalyvaujamuosius biudžetus ir kvietė gyventojus teikti idėjas nuo 5 iki 180 tūkst. eurų. Nuo pirmojo dalyvaujamojo biudžeto Lietuvoje 2018 m. gyventojai kartu sprendė dėl 14,4 mln. eurų panaudojimo. Vis tik, būtina stiprinti dalyvaujamųjų biudžetų įgyvendinimo kokybę: aiškiai apsibrėžti dalyvaujamojo biudžetu siekiamus tikslus, užtikrinti tinkamą gyventojų į(si)traukimą į visus iniciatyvos įgyvendinimo etapus, rinkti ir sisteminti gyventojų grįžtamąjį ryšį. Taip pat svarbu užtikrinti tinkamą susistemintą informacijos ir duomenų rinkimą nacionaliniu lygmeniu, gerųjų pavyzdžių dalijimąsi.   Tai ypač aktualu, atsižvelgiant į platesnį kontekstą: naujais Lietuvos korupcijos žemėlapiu duomenys rodo, kad 9 iš 10 gyventojų Lietuvoje, nurodė nedalyvavę viešojoje konsultacijoje, darbo grupėje, dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvoje ar panašioje veikloje per pastaruosius 12 mėn. Taip pat 4 iš 10 respondentų pasisakė, kad sprendimų priėmimas Lietuvoje yra uždaras (arba visiškai uždaras), t. y. į sprendimų priėmimą negali vienodai įsitraukti visos suinteresuotos grupės. Įvairūs tyrimai kitose pasaulio šalyse rodo, kad aukštas biurokratijos lygis mažina gyventojų norą įsitraukti, taip pat, gyventojai mažiau linkę įsitraukti antrą kartą, jei nusivilia ankstesne patirtimi.

„Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS)
(subjekto pavadinimas)

Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planui

Vyriausybės programos punktai, kuriuos įgyvendina veiksmas
534. Stiprinsime pranešėjų instituto apsaugą
Veiksmo pavadinimas
Veiksmingesnė pranešėjų apsauga.
Veiksmo turinys
Užtikrinti tinkamus Pranešėjų apsaugos įstatymą įgyvendinančių institucijų pajėgumus (pvz., žmogiškieji, finansiniai ištekliai ir kt.). Sistemingai rinkti ir skelbti pirminius ir antrinius duomenis, kurie leistų pamatuoti ir lyginti pranešėjų apsaugos realų įgyvendinimą. Taip pat raginti viešojo bei privataus sektoriaus institucijas sukurti grįžtamajam ryšiui palankią organizacinę kultūrą – vadovui(-ei) aiškiai bei viešai deklaruoti vidines įstaigos vertybes, skatinti abipusį pasitikėjimą, sukurti vidinę pranešėjų apsaugos tvarką.
Pasiūlymą pagrindžiantys argumentai
Nors vis daugiau institucijų turi įsidiegusios vidinius pranešimų kanalus nuo Pranešėjų apsaugos įstatymo įsigaliojimo 2019 m., organizacinė kultūra neskatina darbuotojų pranešti apie galimas negeroves. Vis dar gajus įsitikinimas, jog pranešę asmenys yra „skundikai“, trūksta vadovų palaikymo ir įsitraukimo kuriant grįžtamajam ryšiui palankią organizacinę kultūrą. Taip pat vis dar nesutariama, kaip matuoti įstatymo įgyvendinimo sėkmę. Daugiau informacijos galite rasti čia .

„Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS)
(subjekto pavadinimas)

Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planui

Vyriausybės programos punktai, kuriuos įgyvendina veiksmas
358. [...] Demokratiškos institucijų stiprinimas, korupcijos mažinimas, atsparumo išorės įtakoms didinimas yra saugumo ir gerovės pagrindas.   412. Užtikrinsime žiniasklaidos rėmimo sistemos skaidrumą, nuoseklų tobulinimą, vadovaujantis atvirumo, bendruomenės įtraukimo ir šiandienines žiniasklaidos tendencijas atitinkančiais principais. 413. Įtvirtinsime tvarius žiniasklaidos, įskaitant regioninę spaudą, finansinio nepriklausomumo nuo politikų ir verslo mechanizmus.   487. Valstybės ir savivaldybių įstaigose bus ugdoma organizacinė kultūra, kurioje nebūtų vietos korupcijai.
Veiksmo pavadinimas
Viešinimo lėšų ir žiniasklaidos priemonių skaidrumo didinimas bei veiksmingesnė stebėseną.
Veiksmo turinys
Užtikrinti tinkamą viešinimo lėšų stebėseną – ministerijoms bei kitoms perkančiosioms organizacijoms reguliariai skelbti informaciją apie įvykdytus viešinimo bei informavimo paslaugų pirkimus savo interneto svetainėje atviru duomenų formatu. Taip pat užtikrinti, kad visi viešinimo paslaugų pirkimai turėtų aiškius tikslus ir rodiklius, kurie leistų įvertinti, kaip veiksmingai naudojamos viešinimui skirtos lėšos, o skelbiamas užsakomasis turinys būtų aiškiai pažymėtas.
Pasiūlymą pagrindžiantys argumentai
Antikorupcinio požiūriu viešinimo bei informavimo paslaugų pirkimai – vieni rizikingiausių. Pavyzdžiui, 2022 m. atliktas TILS tyrimas parodė, kad ministerijų numatytų ir išleistų viešinimo lėšų publikacijoms vertė skiriasi bent 30 procentų. Kasmet viešinimo ir informavimo paslaugoms įsigyti ministerijos išleidžia vidutiniškai po 5,3 mln. eurų. Taip pat daugiau nei pusė ministerijų užsakyto ir apmokėto turinio nebuvo tinkamai pažymėtas.   TILS atlikti tyrimai rodo, jog su viešinimo lėšomis susijusių pirkimų sąlygos dažnai yra gana subjektyvios, gali būti netinkamai rengiamos proteguojant konkrečius tiekėjus. Taip pat šie pirkimai gali tapti įrankiu politinei reklamai arba būti naudojami siekiant „atsilyginti“ žiniasklaidos priemonei už palankių žinučių sklaidą ar kritikos nebuvimą.   Žiniasklaidos priemonių nepriklausomumas yra viena esminių bet kokios demokratinės valstybės ašų, užtikrinančių objektyvios ir nešališkos informacijos prieinamumą ir sklaidą. To pamatas yra finansiškai nuo politikų ir verslų nepriklausoma žiniasklaida. Remiantis 2022 m. TILS pateiktais duomenimis, Lietuvoje 68 politikai, valstybės tarnautojai bei jų sutuoktiniai valdė kas aštuntą žiniasklaidos priemonę (129). Remiantis pirkimų duomenimis, 2015 m. sausio – 2021 m. birželio mėn. 4 proc. visų viešojo sektoriaus viešinimo bei informavimo paslaugų sutarčių buvo sudarytos su įmonėmis bei įstaigomis, turinčiomis sąsajų su politikais arba jų sutuoktiniais.   Daugiau informacijos galite rasti čia.

„Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS)
(subjekto pavadinimas)

Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planui

Vyriausybės programos punktai, kuriuos įgyvendina veiksmas
326. Imsimės visų būtinų priemonių, kad užtikrintume gynybos ir saugumo dalyvių sistemos funkcionavimo skaidrumą ir atsparumą korupcijai [...] 358. [...] Demokratinių institucijų stiprinimas, korupcijos mažinimas, atsparumo išorės įtakoms didinimas yra saugumo ir gerovės pagrindas.
Veiksmo pavadinimas
Didesnis gynybos sektoriaus skaidrumas.
Veiksmo turinys
Stiprinti su korupcija susijusių rizikų valdymą gynybos sektoriuje, ypatingą dėmesį skiriant karinių operacijų ir įsigijimų sritims, siekiant didinti šio sektoriaus atsparumą korupcijai.
Pasiūlymą pagrindžiantys argumentai
Lietuvoje esame aiškiai susitarę, jog korupcija – tai grėsmė nacionaliniam saugumui. „Transparency International“ Gynybos sektoriaus skaidrumo indekse Lietuva gavo 59 balus iš 100 galimų ir pateko tarp geriau jame pasirodžiusių valstybių. Lietuva pateko į C (vidutinės korupcijos rizikos) grupę. Lietuvos gynybos sektoriuje daugiausiai su korupcija susijusių rizikų pastebima karinių operacijų (13 balų iš 100) ir įsigijimų (56 balai iš 100) srityse. Mažiausiai – finansų (83 balai iš 100), politinėje (76 balai iš 100) ir personalo (68 balai iš 100) srityse.

„Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS)
(subjekto pavadinimas)

Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planui

Vyriausybės programos punktai, kuriuos įgyvendina veiksmai
100. Užtikrinsime griežtą finansų rinkos priežiūrą bei kovą su sukčiavimu ir pinigų plovimu.
Veiksmo pavadinimas
Veiksmingesnė pinigų plovimo prevencija.
Veiksmo turinys
Stiprinti pajėgumus, skirtus tirti plataus masto finansinius tyrimus, kurie leistų vykdyti veiksmingą pinigų plovimo prevenciją FinTech, įskaitant ir kripto, sektoriuje. Užtikrinti tikslingą ir nuolatinį dalijimąsi duomenimis tarp už pinigų plovimo prevenciją šiuose sektoriuose atsakingų institucijų ir rinkos dalyvių, siekiant geriau suprasti pinigų plovimo mastą, susijusias rizikas ir geriau jas suvaldyti. Taip pat įmonėms bei asociacijoms prisiimti daugiau atsakomybės pinigų plovimo prevencijos srityje, stiprinant savo darbuotojų ir narių žinias bei gebėjimus atpažinti su pinigų plovimu susijusias rizikas.   Stiprinti galutinių naudos gavėjų registro (JANGIS) duomenų kokybę ir pateiktos informacijos verifikaciją. JANGIS duomenis skelbti viešai, neatlygintinai ir atvirų duomenų formatu.
Pasiūlymą pagrindžiantys argumentai
2021 m. TILS atliktas tyrimas parodė, kad jau pandemijos metu galėjo išaugti sukčiavimo, naudojant FinTech įmones, mastas. Siekiant užkirsti kelią greitai ir neteisėtai pasipelnyti norinčioms FinTech įmonėms stebėsenos institucijoms trūksta žmogiškųjų, technologinių bei finansinių resursų. Pastarųjų metų įvykiai parodė, kad pinigų plovimo prevencija išlieka itin aktuali, kalbant apie FinTech įmones ir jų veiklą.   Šiuo metu už JANGIS teikiamų duomenų teisingumą ir tikslumą atsakingas juridinio asmens valdymo organas arba kitas įstatymuose arba steigimo dokumentuose nustatytas asmuo. Būtina užtikrinti, kad pateikiami duomenys yra teisingi, siekiant stiprinti pinigų plovimo prevenciją bei užkirsti kelią kitiems finansiniams nusikaltimams. Veiksmingai pinigų plovimo prevencijai užtikrinti ypač svarbūs kokybiški ir prieinami duomenys.

„Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS)
(subjekto pavadinimas)

Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planui

Vyriausybės programos punktai, kuriuos įgyvendina veiksmas
532. ES lygmeniu kursime pažangią reguliacinę dirbtinio intelekto naudojimo viešajame ir privačiame sektoriuose aplinką.
Veiksmo pavadinimas
Dirbtinio intelekto (DI) skaidrumo standarto įgyvendinimas Lietuvoje.
Veiksmo turinys
Susitarti dėl ir įgyvendinti dirbtinio intelekto (DI) skaidrumo standartą Lietuvoje. Dirbtinio intelekto skaidrumo standartas padėtų suprasti, kokiais tikslais ir kokius algoritminius įrankius naudoja viešojo sektoriaus institucijos. Kartu tai mažintų DI technologijų keliamas rizikas ir didintų jų suteikiamą naudą.
Pasiūlymą pagrindžiantys argumentai
DI technologijos vis sparčiau diegiamos ne tik privačiame, bet ir viešajame sektoriuje, pavyzdžiui, rūšiuojant sveikatos priežiūros atvejus, planuojant naujus infrastruktūros projektus, aptinkant sukčiavimo atvejus ir t.t. Lietuva šiuo metu neturi dirbtinio intelekto skaidrumo standarto, kuris padėtų suprasti, kokius algoritminius įrankius ir kokiais tikslais naudoja viešojo sektoriaus institucijos bei geriau suvaldyti DI technologijų keliamas rizikas ir didinti jų suteikiamą naudą. Daugiau pasiūlymų dėl DI naudojimo skaidrumo galite rasti čia .

„Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS)
(subjekto pavadinimas)

Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planui

Vyriausybės programos punktai, kuriuos įgyvendina veiksmas
435. Skatinsime jaunimo politinį aktyvumą. 491. Skatinsime tokių įrankių, kaip vietos apklausos, gyventojų susirinkimai ir dalyvaujamas biudžetas, naudojimą bei svarstomosios demokratijos iniciatyvas. Šiam tikslui taip pat panaudosime elektroninio valdymo ir komunikacijos teikiamas galimybes.
Veiksmo pavadinimas
Jaunų žmonių įgalinimas dalyvauti sprendimų priėmimo procese.
Veiksmo turinys
Skatinti mokyklas ir aukštojo mokslo įstaigas imtis akademinį sąžiningumą bei pilietinį ir finansinį raštingumą stiprinančių iniciatyvų (pvz., išbandyti sąžiningumo pasižadėjimus, dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvas ir kt.), įtraukiant savo bendruomenės narius į šių priemonių kūrimą, periodiškai informuojant apie daromą pažangą arba jos stoką bei skiriant tam tikrą savo biudžeto dalį šioms iniciatyvoms.
Pasiūlymą pagrindžiantys argumentai
Dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvos skatina bendruomenę aktyviau dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose, didina pasitikėjimą. Taip pat – ugdo jų pilietinį bei finansinį raštingumą. TILS atliktų <u>apklausų duomenimis</u> , mokyklose, išbandžiusiose dalyvaujamąjį biudžetą, 8 kartus padaugėjo moksleivių, teigiančių, kad labai gerai supranta, kaip veikia jų mokyklos biudžetas, o moksleivių, nieko nežinančių apie mokyklos finansus, sumažėjo daugiau nei 2 kartus. Nuo 2019 m. pradžios iki 2024 m. pabaigos TILS kartu su partneriais įgyvendino 171 dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvas 98 Lietuvos mokyklose, per kurias bent 44 tūkst. moksleivių nusprendė dėl daugiau nei 201 tūkst. eurų panaudojimo. Kita įgyvendinta akademinio sąžiningumo iniciatyva parodė, kad po diskusijų apie sąžiningumą moksleiviai nusirašinėja rečiau. Moksleiviai, kurie dalyvauja tokiose diskusijose, ir pasižada nenusirašyti išbandydami „sąžiningumo pasižadėjimus“, dvigubai rečiau pritaria bendraklasių nusirašinėjimui. Daugiau informacijos galite rasti čia .

„Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS)
(subjekto pavadinimas)

Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planui

Vyriausybės programos punktai, kuriuos įgyvendina veiksmas
219. Formuosime į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą, ją grįsime lygiateisiškumo, prieinamumo laiku bei kokybės principais.   249. Gerinsime gydymo įstaigų infrastruktūrą trūkstantoms paslaugoms suteikti. Kaupsime duomenis apie paslaugų teikimą ir jais vadovaudamiesi įgyvendinsime ilgalaikio eilių mažinimo veiksmų planą.
Veiksmo pavadinimas
Kyšininkavimo sveikatos sektoriuje pažabojimas.
Veiksmo turinys
Pažaboti kyšininkavimą sveikatos apsaugos sektoriuje, skatinant gydymo įstaigas siekti konkrečių ir pamatuojamų antikorpucinių tikslų, gerinant paslaugų kokybę bei renkant reprezentatyvius duomenis apie gydymo įstaigų veiklą, remiantis pacientų grįžtamoju ryšiu. Taip pat, investuoti į medikų psichosocialinės aplinkos ir profesinės gerovės stiprinimą.
Pasiūlymą pagrindžiantys argumentai
Remiantis naujausio Lietuvos korupcijos žemėlapiu duomenimis, gydymo įstaigos (sveikatos apsauga) yra labiausiai korumpuotos Lietuvoje. Taip mano beveik pusė apklaustų (49 proc.) Lietuvos gyventojų ir trečdalis valstybės tarnautojų (35 proc.). Sveikatos priežiūros sistema užima pirmąją vietą pagal korupcijos paplitimą Lietuvoje remiantis Specialiojo Eurobarometro duomenimis. Lietuvoje kyšininkavimas sveikatos apsaugoje taip pat yra vienas aukščiausių Europos Sąjungoje remiantis Pasaulinio korupcijos barometro duomenimis.   Kartu su Jaunųjų gydytojų asociacija įgyvendinta iniciatyva atskleidė jog supervizijos yra efektyvi priemonė medikų profesinei gerovei stiprinti. Taip pat, savo profesine gerove labiau patenkinti sveikatos priežiūros specialistai yra labiau linkę rekomenduoti savo draugams ir pažįstamiems lankytis jų sveikatos priežiūros įstaigoje.